

## הקדמה קצרה לפרק המניח מסכת בבא - קמא דף כז ע"מ א'

כל נפש חיה שברשות האדם שהזיקה, בעליה חייבים לשלם לניזק מכיון שהבע"ח [שהבעל חיים] שברשותו הוא ממונם, וממונם הזיק, זה נלמד מהפסוק: "וְכִי יִגָּף שׂוֹר אִישׁ אֶת שׂוֹר רֵעֵהוּ". [שמות כא, לה]. הפסוק מדבר על כל מיני בע"ח ואמר שור מכיון שבדרך כלל שור מזיק.

**וכמה משלם? אם הזיקה בדברים שדרכה לעשותם תמיד כמנהג ברייתה,** כגון: בהמה שאכלה תבן שזה כמנהג ברייתה או שהזיקה ברגלה דרך הילוכה, חייב לשלם נזק שלם, כלומר, תשלום מלא על הנזק וזה נלמד מהפסוק: "מִיֵּטֵב שׂוֹרְהוּ וּמִיֵּטֵב פָּרְמוֹ יִשְׁלֹם". [שמות כב, ד]. במקרים אלו **שעשתה מעשה שדרכה לעשותו תמיד כמנהג ברייתה הוא הנקרא "מועד"**. אם הזיקה בדברים שאין דרכה לעשותם תמיד, כגון: שור שנשך, הוא הנקרא "תם" וחייב לשלם חצי נזק מגוף השור המזיק עצמו, זה נלמד מהפסוק: "וּמִכְרוֹ אֶת הַשׂוֹר הַזֶּה וְזָצוּ אֶת פְּסָפוֹ". [שמות כא, לה]. אם הורגל ועשה את הדבר פעמים רבות, נעשה מועד למעשה זה, זה נלמד מהפסוק: "אוֹ נֹדַעַי פִּי שׂוֹר נִגָּח הוּא".

**התורה מלמדת אותנו בפרשת משפטים פרקים כא ו- כב:** אדם שהזיק בין בגופו ובין בממונו דהיינו שהזיק לחברו והפסידו על ידי גופו או על ידי רכושו חייב לשלם, מכיון שאדם מוזהר להשגיח ולשמור היטב על רכושו העלול להזיק, שלא יפגע בבני אדם ולא יביא אותם להפסדים, מכאן למדנו: אדם נקרא "מועד לעולם", בין בשוגג בין מזיד בין ער בין יָשָׁן בין שְׁכּוֹר, אם חבל בחברו או שהזיק לממונו של חברו חייב לשלם נזק שלם. [רמב"ם הלכות חובל ומזיק פ"ג, ה"ז].  
**נסכם: כל בע"ח העושה מעשים כדרך ברייתו נקרא "מועד"**, וכשיזיק בעליו ישלם נזק מלא על הנזק, האדם גם הוא בגדר "מועד לעולם", זאת אומרת, האדם נמצא תמיד בפוטנציאל להזיק בעצמו או על ידי חפציו.

**מה טעם מצווה זו:** כתב בספר החינוך, שכל המצוות הבאות לנו על דבר המשפט שורש אחד להן והוא ברור ומושכל שאם אין משפט לא יתיישבו בני אדם ולא יעמדו יחדיו לעולם ואי אפשר לארץ בלתי המשפט.

## הפרק בכללותו עוסק בדיני אדם / כליו / חפציו - שהזיקו

### דיון המשנה הראשונה

המשנה הראשונה תדון באדם ההולך ברשות הרבים ונושא מִשָּׂא, וכשרוצה לנוח מעט כדרך בני אדם הוריד את משאו כגון כדו או חפציו ועבר אחר ונתקל במשאו ושברו, הדינים הם: **א.** הַנֶּתְקַל פְּטוֹר מִלְשֵׁלֵם אֶת הַנֶּזֶק שֶׁנִּגְרַם לְמִשָּׂא. **ב.** אם הַנֶּתְקַל עֲצָמוֹ נִיזוֹק מִהַמִּשָּׂא, בעל המשא חייב לשלם לו את הנזק שגרם משאו.

### אדם שניזוק או שהזיק לחפץ המונח ברשות הרבים [דף כז].



**מתני': [רישא] המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה, פטור. [סיפא] ואם הוזק בה, בעל החבית חייב בנזקו.**

ושברה פטור. בגמרא מפרש טעמא [את הטעם] - ואם הוזק בה הנתקל בעל החבית חייב, מפרש בגמרא.

**רישא של משנתינו:** אדם הניח את כדו ברשות הרבים ואדם אחר שהלך בדרך זו נתקל בכד ושברו, האם צריך לשלם על נזק הכד? **התשובה:** הנתקל פטור לשלם את נזק הכד.  
**בסיפא של משנתינו:** כאשר הנתקל ניזוק מהכד, מי ישלם את נזקו? **התשובה:** בעל החבית או הכד חייב לשלם לנתקל את נזקו.

## שאלת הגמרא על לשון המשנה

**גמ': פתח בכד וסיים בחבית?**

**שואלת הגמ':** מדוע התנא אמר ברישא: "המניח את הכד", כלומר אדם הניח "כד", ובסיפא אמר: "בעל החבית", כלומר אדם הניח חבית, לכאורה גם ברישא וגם בסיפא היה צריך התנא לשנות "כד"?

## חפצי אחד שהזיקו לחפצי השני

**ותנן נמי: זה בא בחביתו וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור. פתח בחבית וסיים בכד?**

נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור, שלשניהן רשות להלך.  
פתח בחבית, דקתני [ששנינו בבבא קמא לא:]: זה בא בחביתו, וסיים בכד דקתני [ששנינו שם] נשברה כדו של זה וכו'.

**המקרה במשנה** [ב"ק פ"ג מ"ה, נלמד בפרקנו בהמשך]: שני בני אדם ההולכים ברשות הרבים, אחד נושא חבית ואחד קורת עץ, נשברה החבית מהקורה, פטור בעל הקורה לשלם את נזק החבית מכיון שלשניהם יש רשות ללכת ברה"ר.  
**שוב שואלת הגמ':** מדוע פתחה משנה זו "בחביתו" וסיימה "בכדו"?

## הציל את של חבירו בשלו

**ותנן נמי: זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש, נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו, אין לו אלא שכרו. פתח בכד וסיים בחבית?**

והציל את הדבש לתוכה, מפני שהדבש דמיו יקרים [עולה יקר] ושכרו כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי [כספין] היין.  
פתח בכד, דקתני [ששנינו ב"ק קטו:]: "וזה בא בכדו של דבש" וסיים בחבית דקתני [ששנינו שם] "נסדקה חבית של דבש"?

**המקרה במשנה** [ב"ק פ"י מ"ד]: אחד נושא חבית יין ואחד כד של דבש ברה"ר, נסדק הכד והתחיל נוזל הדבש, מה עשה בעל חבית היין! שפך את יינו והציל את הדבש מכיון שהדבש יותר יקר מהיין. **הדין:** בעל הדבש לא חייב לשלם לו את כספי היין שהפסיד אלא משלם לו את שכר הכלי ושכר פעולת ההצלה בלבד. [רש"י ב"ק קטו: במשנה] **הטעם הוא:** שהרי לא ביקש ממנו שישפוך את יינו להציל את דבשו. **שוב שואלת הגמ':** מדוע פתחה המשנה "בכד" וסיימה "בחבית"?

## חידוש הלכה במקח וממכר

**אמר רב פפא: היינו כד היינו חבית, למאי נפקא מינה? למקח וממכר.**

למקח וממכר. שביד המוכר לתת לו איזה שירצה, ואפילו התנה עמו "חבית" דמשמע גדולה, נותן לו "כד" שהיא קטנה.

**מתרץ רב פפא:** המשניות באות להשמיענו הלכה פְּקֻנְיָה וּמְכִירָה שאין הבדל בין כד לחבית.  
**מהו החידוש?** כאשר הקונה ביקש חבית יין [גדולה] והמוכר הביא לו כד יין [קטן] או להיפך, המקח קיים, כלומר: בוצעה הקנייה ולא יכול לומר הקונה למוכר שהמקח היה טעות ושיחזיר לו את כספו.

**דוגמא:** הקונה ביקש מהמוכר כד יין השווה 50 ₪ ונתן למוכר 100 ₪, המוכר הביא לו חבית יין ששוויה 100 ₪, המקח קיים ואין הקונה יכול לטעון שזה מקח טעות ולבטל את העסקה.



**א. הציל בעל היין את הדבש אין לו אלא שכרו. אבל אם התנה בעל היין ואמר: אציל את דבשך ותיתן לי דמי ייני, חייב בעל הדבש לשלם לו דמי יינו. ב. אם נשפך הדבש לארץ הרי הוא הפקר וכל המציל מהדבש מציל לעצמו.**  
[רבינו משה בן מיימון (רמב"ם) הלכות גזילה ואבידה פרק יב' (פי"ב) הלכה ה' (ה"ה), וכך פסק מרן בשולחן ערוך (בשו"ע) חושן משפט (ח"מ) סימן רס"ד הלכה ה']

#### ביאורי מילים

• ברה"ר - ברשות הרבים. • ותנן נמי - ושנינו גם [ושנינו עוד]. • היינו - האי ניהו - זה הוא. • למאי נפקא מינה - מה יוצא ממנה.

הפניות: ספר תרגול: עמ' 8

## שאלות כלליות לגמרא ולהקדמה

1. מתח קו בין הביטוי / המונח / המילה - לביאורה [העזר בעלון המושגים]

- |                         |                       |                       |   |
|-------------------------|-----------------------|-----------------------|---|
| המשנה היא               | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | שיטת לימוד של חכמי הגמרא ללמוד הסתום מן המפורש  |
| הגמרא היא               | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | ההסברים והפירושים לתורה שבכתב   |
| סוגיא                   | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | לפרש, להסביר את הטעם למקור התנאי / לקבוע פסיקת הלכה, גזרות ותקנות, לקבץ דרשות ואגדות.                             |
| אוקימתא היא             | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | רישום המשא ומתן ההלכתי בישיבות האמוראים   |
| דיוק                    | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | העמדה - כלומר הסבר למקור התנאי. ביטויים המסמלים העמדה: שנו, הכא, התם, הני מילי, הכא במאי עסקינן, הא ב... והא ב... |
| המטרות בעריכת התלמוד הן | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | נושא מסויים שעליו נערך דיון האמוראים בגמרא  |
| תנאים                   | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | קיבוץ ההלכות שלא נערכו במשניות שסידר רבי יהודה הנשיא  |
| אמוראים                 | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | שונים המשניות כמו שקיבלו מהדורות הקודמים עד למשה בסיני  |
| ברייתא / תוספתא         | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | תנו רבנן / תניא / תניתוה / תני חדא / תניא אידך / כדתניא / מי לא תניא  |
| מילות פתיחה לברייתא הם: | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | חכמי התלמוד שפירשו / תרגמו את המקורות התנאיים   |

2. מתח קו בין המשפט לבין המקור או הגדרתו

- |  |                       |                       |  |
|--|-----------------------|-----------------------|--|
| כל בעל חיים שברשות האדם והזיק - בעליו משלם את נזקו | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | נלמד מהפסוק: "וּמְכַרְוֹ אֶת הַשּׂוֹר הַחַי וְחִצּוֹ אֶת כְּסָפוֹ" |
| נזקים שהבע"ח עושה כמנהג ברייתו - משלם נזק שלם      | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | נלמד מהפסוק: "מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמּוֹ יִשְׁלַם"     |
| בע"ח העושה נזק אשר הוא כמנהג ברייתו, נקרא:         | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | מועד לעולם   |
| נזקים שהבע"ח עושה שלא כמנהג ברייתו משלם חצי נזק    | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | נלמד מהפסוק: "וְכִי יִגָּף שׂוֹר אִישׁ אֶת שׂוֹר רֵעֵהוּ"          |
| היה בע"ח תם ונעשה מועד                             | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | נלמד מהמילים: "אוּ נֹדַעַי כִּי שׂוֹר נִגְזַף הוּא."               |
| האדם הינו:   | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | מועד   |

## חלק את המשנה לחלקיה

דף כז.

מתני': המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: גמ': פתח בכד וסיים בחבית ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד ותנן נמי זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר

מהמס! איזה ביאור נכון וברור

3. הסבר בלשונך את השאלה הראשונה של הגמ'.

4. מהו הטעם לפטור את בעל הקורה? [העזר ברש"י ד"ה: נשברה כדו וכו']

5. הסבר בלשונך את מקרה חבית היין והדבש.

6. מדוע לבעל היין היה איכפת להציל את הדבש? [העזר ברש"י ד"ה: והציל את הדבש לתוכה]

א. משום שהוא אוהב את חבירו.

ב. אין את הטעם ברש"י.

ג. מפני שהדבש יקר מן היין.

7. למי מתכוונת הגמ' באומרה "אין לו אלא שכרו". [העזר ברש"י ד"ה: ושכרו כשאר פועל]

א. לבעל חבית היין, מציל הדבש.

ב. לבעל חבית הדבש.

8. מה כוונת הגמ' באומרה "אין לו אלא שכרו". [העזר ברש"י ד"ה: ושכרו כשאר פועל]

א. שהמציל מקבל שכר רק על פעולה ההצלה.

ב. בעל הדבש לא משלם לו את שכר יינו שהפסיד.

ג. שתי התשובות נכונות.

9. מתח קו בין המקור וללשונו הקשה

משנתינו ○ ○ פתח בחבית וסיים בכד

קורה וחבית ○ ○ פתח בכד וסיים בחבית

חבית יין ודבש ○ ○ פתח בכד וסיים בחבית

10. הצעת לחברך להניח חפץ בתיקך, כתוצאה מכך נהרס תיקך, מהו הדין והטעם.

## שאלות לגמרא

(עמ' 20 בספר הלימוד)

ענו על השאלות / סמנו את התשובה הנכונה

- סמן בצבעים שונים את הרישא והסיפא של משנתינו, בצבע שלישי את המקרים מהמשניות הנוספות, בצבע רביעי את הביטוי המציין את ההלכה היוצאת לנו.

1. מהו הטעם שהנתקל פטור לשלם את נזקיו? [העזר ברש"י ד"ה: ושברה פטור]

א. משום שהיה לו להסתכל לאן הוא הולך.

ב. הגמרא בהמשך תבאר את הטעם.

ג. הוא בכלל חייב לשלם את נזקיו.

2. מהו הטעם שחייב המניח לשלם את נזקי הנתקל? [העזר ברש"י ד"ה: בעל החבית חייב]

א. הוא פושע שהניח את החבית שם.

ב. הגמרא בהמשך תפרש את הטעם.

ג. שתי התשובות לא נכונות.

11. מה כוונת הגמ' באומרה "היינו כד היינו חבית"  
א. אין הבדל בין כד לחבית.  
ב. תבקש כד או חבית היינו הך.  
ג. שתי התשובות נכונות.

12. מה שם האמורא המתריך את שאלת הגמ'.

---

13. ההבדל בין חבית לכד הוא: [העזר ברש"י ד"ה: למקח וממכר]  
א. חבית קטנה וכד גדול.  
ב. חבית גדולה וכד קטן.  
ג. כד גדול וחבית קטנה.

14. הסבר בלשונך את החידוש ההלכתי למקח וממכר.  
[העזר ברש"י ד"ה: למקח וממכר]

---

---

---